

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF FINANCING "GREEN" PROJECTS OF BUSINESS STRUCTURES UNDER THE CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Ця стаття презентує концептуальні засади фінансування «зелених» проектів підприємницьких структур у контексті сталого розвитку. Автори висвітлюють стратегічний підхід до планування, який враховує довгострокові цілі зеленого розвитку. Даний концепт розглядає підходи та принципи, які допомагають забезпечити ефективне фінансування підприємницьких ініціатив, спрямованих на «зелений» розвиток та зменшення впливу на навколишнє середовище. Розглядаються методи залучення внутрішніх та зовнішніх фінансових ресурсів, зокрема спеціалізовані «зелені» інвестиційні інструменти. Важливість екологічного аудиту та співпраці з різними партнерами для досягнення сталої фінансової стійкості також визначається. Стаття варта уваги фахівців, підприємців та інвесторів, які зацікавлені в розвитку фінансових механізмів для сприяння зеленому росту та сталому розвитку.

Ключові слова: концепція, «зелені» інвестиції, екосистемні послуги, підприємницькі структури, сталий розвиток.

УДК 332.122

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.7-6>

Штик Ю.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки та бізнес-технологій,
Національний авіаційний університет

Долгова Л.І.

к.е.н., доцент кафедри економіки та бізнес-технологій,
Національний авіаційний університет

Скібіцька Л.І.

к.е.н., доцент кафедри економіки та бізнес-технологій,
Національний авіаційний університет

Shtyk Yuliia

National Aviation University

Dolgova Lyudmyla

National Aviation University

Skibitska Liana

National Aviation University

This article presents the conceptual principles of financing "green" projects of business structures in the context of sustainable development. The authors highlight a strategic approach to planning that takes into account the long-term goals of green development. This concept examines approaches and principles that help ensure effective financing of business initiatives aimed at green development and reducing the impact on the environment. Methods of attracting internal and external financial resources are considered, in particular, specialized green investment instruments. The importance of environmental auditing and collaboration with various partners to achieve sustainable financial sustainability is also identified. The article is worth the attention of specialists, entrepreneurs and investors who are interested in the development of financial mechanisms to promote green growth and sustainable development. Green investments are becoming increasingly relevant in today's world as businesses and governments look for ways to implement sustainable development and reduce their negative impact on the environment. The experience of foreign countries shows that financial support for sustainable development is possible and helps to achieve environmental and economic goals at the same time. Turning to the experience of "green" investing in Ukraine, it should be noted that there is an interest in socially responsible investing in the Ukrainian business community. However, according to experts, Ukraine has not yet developed a system of special standards in this area at the appropriate level, and there is also no motivation system for Ukrainian companies. However, in practice, obtaining green investment can be relatively difficult if the company is operating at a loss and has negative equity. Most investors and financial institutions specializing in green investments usually set certain requirements regarding the financial stability and profitability of the enterprises that apply to them. In addition, there is a war going on in Ukraine and attracting foreign investors is unlikely.

Key words: concept, "green" investments, ecosystem services, business structures, sustainable development.

Постановка проблеми. Зелені проекти стають неухильною тенденцією сучасного бізнесу, спонукаючи підприємства переглянути свій підхід до фінансування. В статті розглядається важлива проблематика концептуальних засад фінансування зелених проектів, яка становить ключовий фактор розвитку сталої економіки та екологічного благополуччя. Від поєднання ефективних фінансових інструментів з вимогами екологічної відповідальності залежить не лише успішність підприємницьких структур, а й майбутнє нашої планети. В умовах зростаючої уваги до проблеми кліматичних змін, забруднення довкілля та вичерпання ресурсів, зелені проекти стають необхідним кроком у напрямку сталого розвитку. Вони сприяють зменшенню викидів парникових газів, раціональному використанню енергії, збереженню водних ресурсів та збалансованому використанню природних багатств. Однак виклик, який стоїть перед підприємствами, полягає в забезпеченні необхідного фінансування для впровадження таких проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Велика увага була приділена дослідженню ролі та значення фінансового забезпечення сталого розвитку, як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Серед цих вчених можна виділити Пімоненко Т.В., Маркевич К., Качмар Н.В., Дацко Т.М., Мазурак О.Т., Панасюк Р.М. та інших. Вони присвятили свої дослідження розумінню важливості фінансового забезпечення для досягнення сталого розвитку підприємств та розробці нових підходів та концепцій у цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування концептуальних засад фінансування «зелених» проектів підприємницьких структур в умовах сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення сталого розвитку потребує розумного поєднання економічного зростання з соціальним розвитком та збереженням природних ресурсів для майбутніх поколінь. Координація фінансово-економічних механізмів та соціально-екологічних аспектів вимагає співпраці різних суб'єктів, таких

як уряди, міжнародні організації, приватний сектор та громадськість. Важливо розробляти політики та стратегії, які сприятимуть взаємодії між різними сторонами з метою досягнення спільних цілей сталого розвитку. Наприклад, уряди можуть встановлювати регуляторні стандарти та фіскальні стимули для підтримки екологічно чистих технологій і проєктів. Міжнародні організації можуть сприяти обміну знаннями та наданню фінансової підтримки країнам, що потребують [1; 2].

Формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел дозволяє підприємству адекватно реагувати на зміну умов реалізації проєктів сталого розвитку. Однак, оскільки такі проєкти є новими для України, не всі зовнішні інвестори орієнтовані на отримання фінансових вигід та досягнення позитивного соціального/екологічного ефекту. Тому на ранніх етапах втілення ініціатив сталого розвитку важливу роль відіграють власні фінансові ресурси підприємства.

У Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р» зазначено, що всі зацікавлені сторони мають співпрацювати на засадах співробітництва і партнерства. Тому перспективним варіантом фінансування проєктів сталого розвитку є публічно-приватне партнерство (ППП). Це співробітництво між публічною владою та приватним сектором з метою реалізації суспільно значущих проєктів у різних галузях економіки. При цьому враховуються інтереси всіх зацікавлених сторін, а ризики розподіляються між партнерами відповідно до їхньої компетенції [3].

У відповідності до діючої практики, PPP виконується за такою послідовністю:

- 1) ініціювання проєкту та обґрунтування доцільності його реалізації в рамках PPP;
- 2) вибір приватного партнера;
- 3) укладання договору в рамках PPP з переможцем конкурсу;
- 4) реалізація проєкту PPP, моніторинг його ефективності та закриття.

Зазвичай відбір проєктів PPP здійснюється на основі критеріїв технологічної можливості та соціально-економічної ефективності. Однак, для проєктів сталого розвитку у форматі PPP, на нашу думку, важливо додати критерії екологічності, які дозволяють оцінити їх здатність забезпечувати цілісність біологічних і фізичних природних систем.

Зарубіжний досвід покращення системи фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств включає концепцію зелених інвестицій. Зелені інвестиції спрямовані на фінансування проєктів, які мають позитивний вплив на навколишнє середовище та сприяють сталому розвитку.

Міжнародні банки розвитку під «зеленими» проєктами розуміють усі заходи, які є екологічно раціональними та стійкими за допомогою

використання різних фінансових інструментів («зелених» кредитів, облігацій та ін.). Виходячи з цього, всі фінансові інструменти, які використовуються при фінансуванні «зелених» проєктів, одержують назву «зелені» фінанси, «зелені» інвестиції, а сам процес – «зелене» фінансування чи інвестування [4; 5].

Інвесторами проєктів, які задовольняють ESG-критеріям, переважно є: фонди, керуючі компанії, інвестиційні банки, страхові організації, пенсійні фонди, медичні установи, освітні та релігійні організації, банки, кредитні спілки та ін. Мотивація «зеленого» інвестування цими суб'єктами включає:

- відбір організацій, що є лідерами сталого розвитку;
- пошук організацій, що не завдають шкоди навколишньому середовищу;
- розвиток «зелених» технологій у виробництві.

Найбільш ефективними інструментами «зеленого» інвестування є «зелені» фонди, представлені, як правило, пайовими інвестиційними фондами, що передбачають інвестиції тільки в організації, які при здійсненні своєї господарської діяльності безпосередньо сприяють розвитку соціальної відповідальності з використанням «зелених» активів [6].

Особливістю сучасного періоду є проходження країнами етапу інтеграції теми сталого розвитку та «зелених» інвестицій у національні стратегічні плани. Країни, що стають на шлях сталого розвитку, включають питання формування «зеленої» економіки у всі основні документи стратегічного планування та трактують у контексті процесу модернізації національної економіки [7]. Уряди країн чітко усвідомлюють, що дії на поточному етапі дії є початком майбутніх значних змін і одночасно умовою довгострокового розвитку країни.

Незважаючи на те, що всі країни суттєво відрізняються за кількісними та якісними характеристиками факторів, що впливають на формування національних пріоритетів, вони демонструють однакові підходи щодо формування політики, спрямованої на фінансування сталого розвитку.

У ряді зарубіжних країн, таких як Франція, Швейцарія, Великобританія, широкого поширення набули такі фонди, що складаються з акцій чи облігацій.

Крім того, цікавим є і досвід Великобританії для формування та використання централізованих фондів коштів для фінансування «зелених» проєктів. У 2012 р. урядом Великобританії було створено Банк зелених інвестицій з метою залучення коштів у «зелені» проєкти. Основним завданням даного Банку є стимулювання процесу приватного інвестування у «зелені» проєкти. Основними фінансовими інструментами, які залучає Банк, є кредити та інвестиції в акціонерний капітал, а також кошти

інвестиційних фондів. Наразі Банк фінансує понад 50 «зелених» проектів на суму 2,3 млрд фунтів стерлінгів, також йому вдалося залучити 7,8 млрд фунтів стерлінгів у формі приватних інвестицій. За оцінкою фахівців, на 1 фунт стерлінгів, вкладених державою, припадає 3 фунти стерлінгів, отриманих за рахунок приватного інвестування [8].

Основні характеристики зелених інвестицій включають:

– Зелені фонди. Багато країн створюють спеціальні фонди або інвестиційні програми, спрямовані на підтримку зелених проектів. Ці фонди надають фінансування на конкурсній основі та надають пільги підприємствам, що здійснюють інвестиції в екологічно чисті технології та інфраструктуру.

– Зелені облігації. Видання зелених облігацій дозволяє підприємствам та урядам залучати капітал на реалізацію зелених проектів. Ці облігації привертають інвесторів, які зацікавлені у фінансуванні проектів з екологічною спрямованістю. Вони можуть бути використані для розвитку відновлюваної енергетики, енергоефективності, екологічного будівництва та інших зелених ініціатив.

– Соціально відповідальні інвестиційні фонди. Деякі інвестиційні фонди спеціалізуються на фінансуванні проектів, що мають не лише екологічний, але й соціальний вплив. Вони фінансують проекти, спрямовані на боротьбу з бідністю, поліпшення умов праці, забезпечення освіти та охорони здоров'я.

– Венчурний капітал. Венчурні капіталовкладення в галузі сталого розвитку стають все більш популярними. Інвестори спрямовують свої кошти

на розвиток новаторських технологій та продуктів, які сприяють зменшенню впливу на навколишнє середовище.

– Інвестиційні стандарти. Багато фінансових установ та організацій визначають стандарти та критерії для зелених інвестицій. Це допомагає інвесторам оцінювати екологічну ефективність та сталість проектів перед наданням фінансування [9].

Зелені інвестиції стають все більш актуальними у сучасному світі, оскільки підприємства та уряди шукають способи впровадження сталого розвитку та зменшення негативного впливу на довкілля. Досвід зарубіжних країн показує, що фінансове забезпечення сталого розвитку можливе і допомагає досягти екологічних та економічних цілей одночасно.

Звертаючись до досвіду «зеленого» інвестування в Україні слід зазначити, що в українській бізнес-спільноті спостерігається інтерес до соціально відповідального інвестування. Проте, за оцінкою фахівців, в Україні поки що не розроблено на належному рівні систему спеціальних стандартів у цій сфері, а також відсутня система мотивації українських компаній. Єдине, що найбільше успішно фінансується з використанням інвестицій, – це проекти, які мають у своїй основі екологічний фактор, пов'язані з охороною навколишнього середовища та раціональним природокористуванням [10].

Для удосконалення реалізації системи фінансового забезпечення сталого розвитку необхідно запровадити заходи за такими напрямками (рис. 1).

Рис. 1. Напрями удосконалення реалізації системи фінансового забезпечення сталого розвитку

Джерело: складено авторами

Висновки з проведеного дослідження. Для використання зелених інвестицій для фінансового забезпечення сталого розвитку існують наступні пропозиції: пошук спеціалізованих інвесторів, партнерство з громадськими організаціями, публічне фінансування, внутрішні екоперетворення. Пошукати інвесторів або фінансові установи, які спеціалізуються на фінансуванні сталого розвитку та зелених проектів. Ці організації можуть мати більш гнучкі підходи до фінансування та розуміння та цілей компанії з покращення сталості. Співпраця з громадськими організаціями, фондами або програмами, які підтримують зелений бізнес та проекти сталого розвитку. Ці організації можуть надати фінансову підтримку, консультації та інші ресурси для впровадження зелених ініціатив. Дослідження можливості отримання державних або міжнародних грантів, субсидій або фінансової підтримки для реалізації зелених проектів та покращення сталості. Деякі програми можуть бути спрямовані на підтримку уразливих секторів, таких як роздрібна торгівля. Оцінити можливості вдосконалення внутрішніх процесів та ефективності витрат, щоб зменшити збитки та підвищити рентабельність. Це може включати оптимізацію ланцюжків постачання, впровадження енергоефективних заходів, зменшення відходів та інші заходи для поліпшення фінансової стійкості компанії. Однак, на практиці, отримання зелених інвестицій може бути відносно складним у випадку, коли компанія працює збитково та має негативний власний капітал. Більшість інвесторів і фінансових установ, які спеціалізуються на зелених інвестиціях, зазвичай встановлюють певні вимоги щодо фінансової стійкості та рентабельності підприємств, які звертаються до них. Окрім того, в Україні іде війна та залучення сторонніх інвесторів є малоімовірним.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рублик В.М. Зелені облигації як інструмент фінансування екологічних проектів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 4. С. 73–76.
2. Які екологічні ініціативи впроваджуватимуться в Україні в процесі післявоєнного відновлення і що потрібно робити вже зараз? Екологічні реформи України на шляху до ЄС. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/10/690226/>
3. Качмар Н.В., Дацко Т.М., Мазурак О.Т., Панасюк Р.М. Роль екологічної освіти у процесі забезпечення екологічної безпеки держави. Екологічна безпека – сучасні напрямки та перспективи вищої освіти: зб. тез доповідей I Міжнародної інтернет-конференції 25 лютого 2021 року. 2021. С. 67–70.
3. Ініціатива з розвитку екологічної політики й адвокації в Україні. Міжнародний фонд відродження. URL: <https://www.irf.ua/program/ecology/>

4. Енергетика та енергетична безпека. Агентство США з міжнародного розвитку (United States Agency for International Development). URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/energy-and-energy-security>

5. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Аналітична доповідь. Київ. 2019. 316 с.

6. Millennium Ecosystem Assessment. Ecosystems and Human Well-being Synthesis Report. Washington DC : Island Press, 2005. 160 p.

7. Pearce D. W., Turner R. K. Economics of Natural Resources and the Environment. New York : Harvester Wheatsheaf, 1990. 378 p.

8. Pagiola S., Ritter K., Bishop J. How Much is an Ecosystem Worth? Assessing the Economic Value of Conservation. The World Bank, Washington D.C., 2004. 58 p.

9. Пімоненко Т.В. Детермінанти підвищення ефективності менеджменту зелених інвестицій. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2019. № 1. С. 158–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2019_1_16

REFERENCES:

1. Rublyk V.M. (2020) Zeleni oblihatiyyi yak instrument finansuvannya ekolohichnykh proektiv [Green bonds as a tool for financing environmental projects]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 4, pp. 73–76.
2. Iaki ekolohichni initsiatyvy vprovadzhuvatymutsia v Ukraini v protsesi pislivoiennoho vidnovlennia i shcho potribno robyty vzhe zaraz? [What environmental initiatives will be implemented in Ukraine in the process of post-war recovery and what needs to be done now?]. *Ekolohichni reformy Ukrainy na shliakhu do EU*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/10/690226/>
3. Kachmar N.V., Datsko T.M., Mazurak O.T., Panasyuk R.M. (2021) Rol' ekolohichnoyi osvity u protsesi zabezpechennia ekolohichnoyi bezpeky derzhavy [The role of environmental education in the process of ensuring the environmental security of the state]. *Proceedings of the Ekolohichna bezpeka – suchasni napriamky ta perspektyvy vyshchoi osvity (February 25, 2021)*, pp. 67–70.
4. Initsiatyva z rozvytku ekolohichnoi polityky u advokatsii v Ukraini [Initiative for the development of environmental policy and advocacy in Ukraine]. *Mizhnarodnyi fond vidrodzhennia*. Available at: <https://www.irf.ua/program/ecology/>
5. Enerhetyka ta enerhetychna bezpeka [Energy and energy security]. *Ahentsstvo SShA z mizhnarodnoho rozvytku (United States Agency for International Development)*. Available at: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/energy-and-energy-security>
6. Markevych K. (2019) «Zeleni» investytsii u stalomu rozvytku: svitovyi dosvid ta ukrainskyi kontekst. [Green investments in sustainable development: world experience and the Ukrainian context]. *Analitichna dopovid*. Kyiv. 316 p.
7. Millennium Ecosystem Assessment. Ecosystems and Human Well-being Synthesis Report. (2005). *Washington DC: Island Press*, 160 p.

8. Pearce, D. W. and Turner, R. K. (1990). *Economics of Natural Resources and the Environment*. New York: *Harvester Wheatsheaf*, 378 p.

9. Pagiola, S., Ritter, K. and Bishop, J. (2004). How Much is an Ecosystem Worth? *Assesing the Economic Value of Conservation*. The World Bank, Washington D.C., 58 p.

10. Pimonenko T.V. (2019). Determinanty pidvyschennia efektyvnosti menedzhmentu zelenykh investytsii [Determinants of improving the effectiveness of green investment management] *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, no. 1, pp. 158–165. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2019_1_16